

A szülői értékpreferenciák hatása a kollektív áldozati vélekedések transzgenerációs átadására

Kengyel Judith Gabriella*

Pázmány Péter Katolikus Egyetem Pszichológiai Intézet, Magyarország

EREDETI KÖZLEMÉNY

Beérkezett: 2022. szeptember 8. – Elfogadva: 2023. szeptember 27.

Megjelent az interneten: 2024. március 6.

© 2023 A szerző(k)

Háttér és célkitűzések: Korábbi kutatások alapján a kollektív áldozati vélekedések továbbadásra kerülnek szülők és gyermekeik között. Az értékek számos vizsgálat szerint összefüggenek a politikai preferenciákkal, illetve a nemzeti identitással. Jelen tanulmány összefüggéseket célozott meg feltárni a szülői értékpreferenciák és a fiatal felnőtt gyermekek kollektív áldozati vélekedései között. *Módszer:* Kérdőíves vizsgálatunk során 114 szülő-gyermek diád szerepelt a mintában. Vizsgálati eszközeink között felhasználtuk a Nemzeti azonosulás magyar kérdőívét, a Kollektív áldozati tudat kérdőívét, illetve a Schwartz motivációs értéktípusai kérdőívét (Portrait Values Questionnaire). *Eredmények:* Eredményeink szerint kapcsolat van a szülők által vallott értékek, illetve a szülők és gyerekeik nemzeti identitáshoz kapcsolódó kötődés és glorifikáció dimenziói, illetve kollektív áldozati vélekedései között, továbbá vizsgálatunk megerősítette, hogy a szülők, illetve gyermekeik értékei között pozitív együtt járás figyelhető meg, alátámasztva korábbi kutatások eredményeit. Jelen kutatásban a konzervációhoz köthető értékek esetében láthattuk a legerősebb összefüggést, ezek külön-külön is összefüggést mutatnak az exkluzív áldozati vélekedésekkel és az áldozati tudat észlelt fontosságával, illetve a nemzeti azonosulás kötődés és glorifikáció dimenzióival. *Következtetések:* Eredményeink szerint a szülők értékrendje nem közvetlenül kapcsolódik a gyerekeik nemzeti identitáshoz tartozó nézeteihez, hanem a szülői nemzeti identitással kapcsolatos nézetein, valamint a kollektív áldozati vélekedésen keresztül. A saját csoport felsőbbrendűségét, illetve a saját csoport áldozatosságát illető vélekedések tehát kapcsolatban állnak a szülők által vallott értékekkel.

KULCSSZAVAK

kollektív áldozati tudat, nemzettel való azonosulás, értékek, transzgenerációs átadás

* Levelező szerző. E-mail: kengyel.judit.gabriella@btk.ppke.hu

BEVEZETÉS

A transzgenerációs identitáskutatások főként a traumaátadás témájával kapcsolatban láttak napvilágot a tudományos szakirodalomban. Számos kutatás foglalkozik a transzgenerációs traumaátadás jelenségével a holokauszt túlélők esetében is (Kestenberg és Brenner, 1996; Volkan, Ast és Greer, 2012), melyek azt találták, hogy az átélt traumák akár tudattalan társadalmi és politikai folyamatok elindítói is lehetnek. Khalili (2007) és Vollhardt (2012) kiemelte a család szerepét a kollektív traumák átadásában. Hammack (2009) szerint a csoport elszenvedett sérelmeiről szóló diskurzust már korán elsajátítják a felnövekvő generációk, ami mind személyes, mind intézményesült szinten megvalósul (Olick és Robbins, 1998). Kutatásomban annak vizsgálatát tűztem ki célul, hogy feltárjam, hogy a szülők generációja által vallott értékek mennyiben játszanak szerepet a fentebb leírt, a csoport sérelmeiről szóló narratívák, azaz a kollektív áldozati vélekedések generációk közötti továbbadásában.

AZ ÉRTÉKEK SCHWARTZI ELMÉLETE

A minden kultúrában jelen lévő értékek meghatározásának igénye a kultúrközi kutatások kapcsán nyert teret (Rokeach, 1973). Ezek az értékek természetesen folyamatosan fejlődnek, majd az új értékek megjelenése változásokat indít meg a társadalomban. Mindemellett a globalizálódó társadalom kísérőjelensége az értékek univerzalizálódása is. De az adott történelmi kor és kontextus is meglehetősen formáló erővel bír, amely összefüggést pl. a volt szocialista országok és a nyugat-európai országok közötti különbségek vizsgálata során érhetjük tetten (Schwartz, 1992).

Az értékek számos fontos viselkedésbeli különbséget jósolhatnak meg, úgymint csoportközi viselkedés, együttműködési készség, vallásosság, vagy akár választói magatartás (Sagiv és Roccas, 2017; Vecchione és Mtsai, 2014). Schwartz (1992) ezen fenti értékek pontos meghatározásának céljából, valamint a kultúrák és generációk közötti különbségek vizsgálatára hozta létre értéktípológiáját.

Az egyes értéktípusok dinamikáját Schwartz egy kördiagramon ábrázolta, melyen az egymással szemben álló értékek a kör két ellentétes pontján helyezkednek el (lásd 1. ábra).

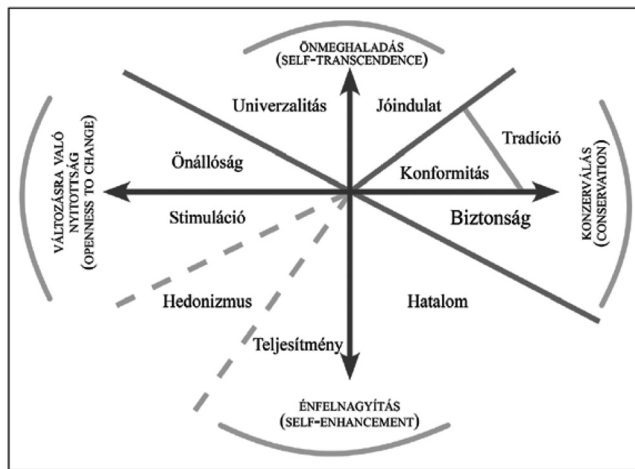
A tíz értéket Schwartz 4 nagyobb kategóriába sorolja: változás iránti nyitottság (hedonizmus, stimuláció, önirányítottság), konzerváció (biztonság, hagyomány, konformitás), éfnelagyítás (hatalom és teljesítmény) és önmegehaladás (jóakarát, univerzalitás). Korábban Schwartz a hedonizmust az éfnelagyításhoz és a változás iránti nyitottsághoz egyaránt tartozónak vélte, azonban a jelen vizsgálatban használt Schwartz motivációs értéktípusai kérdőív (Portrait Values Questionnaire) kialakítása során inkább ez utóbbihoz kapcsolta, így a vizsgálatban is így került csoportosításra.

Viszonylag kiterjedt adatbázissal rendelkezünk az európai országokban jellemző értékekkel kapcsolatban az ESS (European Social Survey) felmérésnek köszönhetően, amelyet 2002-ben 20, 2004-ben 25 országban is felvettek a kutatók (Davidov, Schmidt és Schwartz, 2008). Magyarországra, más poszt-szocialista országokkal való összevetésben a nagyobb változás iránti nyitottság és a kisebb éfnelagyítás volt jellemző (Magun és Rudnev, 2012).

A szülő-gyermek érték hasonlóság

A 60-as években a szülő-gyermek érték hasonlóság vizsgálatával szemben inkább a generációs különbségek kutatása kapott nagyobb szerepet (Troll és Bengtson, 1979): főként a serdülők/fiatal

1. ábra. Az értékek rendszere Schwartz alapján

Forrás: Benedek, 2015, 97.

felnttek és szüleik értékhasonlóságának és értékkülönbségeinek vizsgálatára fókuszáltak a kutatások, melyek a fiatalabb generáció nagyobb változás iránti nyitottságát, illetve az idősebb generáció konzerváció értékeit emelték ki. Scabini (1995) megállapította, hogy az átlaghoz képest a fiatalabb generációknak fontosabbak a jóakarát, univerzalitás és önrányitottság értékei, amit fejlődépszichológiai kontextusban értelmezett. Eszerint ezekben az életszakaszokban az egyének fő fejlődési feladataihoz (azaz a munkában való kiteljesedés és intim kapcsolat kialakítása) ezek az értékek illeszkednek leginkább. Az önrányitottság esetében ez az érték a fiatalok önmegvalósításának elősegítését segíti. McAdams és De St Aubin (1998) szerint a jóakarát, univerzalitás és önrányitottság értékei szorosan kötődnek a szülők elkötelezettségéhez, nem pusztán saját utódaik felnevelése felé, hanem a fiatalabb generáció iránt érzett felelősségtudatban is megnyilvánulnak.

A '80-as évektől a figyelem fókusza újfent a felnőtt gyerekek értékeinek, attitűdjeinek és viselkedésének prediktorai felé fordult (Eisenberg, Wolchik, Goldberg és Engel, 1992; Hoge, Petrillo és Smith, 1982). Az egyik legfontosabb változó a témában, amelyet ezek a korai kutatások felvetettek, az a tényező, hogy mennyire láthatók, észlelhetők, átélhetők a szülők által vallott értékek az utódok szempontjából (Cashmore és Goodnow, 1985, pp. 493–501; Smith, 1982). A kutatások szerint a szülők törekednek bizonyos, számukra fontos értékek átadására (Barni, Ranieri, Donato, Tagliabue és Scabini, 2017; Knafo és Schwartz, 2001; Whitbeck és Gecas, 1988), és eddig számos vizsgálat a szociológia és a pszichológia területéről egyaránt talált bizonyítékot arra nézve, hogy a szülők valóban képesek formálni gyermekeik vélekedését, és a szülők, illetve gyermekeik által vallott értékek között pozitív együtt járás figyelhető meg (Boehnke, 2001; Döring, Makarova, Herzog és Bardi, 2017; Friedlmeier és Trommsdorff, 2011; Roest és mtsai, 2012).

A családi szinten az egység, amelyen belül a hatásokat mérjük, a család maga, illetve az azt alkotó individuumok. Az egyes társadalmi csoportokat heterogénnek feltételezhetjük értékválasztás tekintetében, a hasonlóságokat legtöbbször szülő-gyermek diádokkal, illetve triádokkal teszik mérhetővé a kutatások (Barni és mtsai, 2013; Phinney és mtsai, 2000; Rohan és Zanna, 1996;

Whitbeck és Gecas, 1988). Boehnke (2001) például 98 szülő-gyermek triáddal végezte kutatását Németországban. Eredményei szerint a konzervatív értékek átadása mindig a szülők generációja számára fontosabb, míg ennek az ellentétét láthatjuk a hedonizmussal és az önrányítottsággal összefüggő értékekkel kapcsolatban.

Hitlin és munkatársai (2006) emellett a kulturális csoport hatását is vizsgálták, abból kiindulva, hogy a családtagok hasonló társadalmi osztállyal érintkeznek, ezáltal a kulturális közeg szocializáló hatása a családi hatással egy időben érvényesül. Ezenfelül a nemzeti és etnikai csoportok (Vedder és mtsai, 2009), illetve a kiterjesztett család szocializáló hatására is irányultak vizsgálatok (Prioste és mtsai, 2015). Ezek a vizsgálatok arra világítanak rá, hogy a család hatását nem feltétlenül kezelhetjük kizárólagosként, hanem a családot körülölelő kultúra és a család társadalmi osztálya egyaránt meghatározhatja az értékválasztásokat. A politikai meggyőződéssel kapcsolatos transzgenerációs kutatások pl. a jobboldali tekintélyelvűséggel kapcsolatosan közepes (Altemeyer, 1988), illetve a liberalizmus-konzervativizmus skála esetében erős összefüggéseket állapítottak meg szülők és gyerekek nézetei között (Dinas, 2014).

A MAGYAR NEMZETI IDENTITÁS JELLEMZŐI

A nemzeti identitás az egyik legszéleskörűben vizsgált, kutatott szociális identitás kategória, melynek definíciós keretei máig változatosak. Csepeli és Örkény (2017) a társadalmi élet meghatározó formájaként írta le a nemzetet, mely segítséget nyújt az embereknek elhelyezni magukat a világban. A nemzeti azonosulás mérésére Roccas és munkatársai (2006) kétdimenziós azonosulási modellt dolgoztak ki. A modell alap gondolata a nacionalizmus és patriotizmus különválasztása, mely a modellben a kötődés és a glorifikáció fogalmait használva jelenik meg. A kötődés a nemzet irányában érzett érzelmi kapcsolat dimenzióit jelöli, a csoport érzelmi fontosságát helyezi a középpontba, míg a glorifikáció a saját csoport felsőbbrendűségébe vetett hitet konceptualizálja, amely együtt jár a csoport szimbólumainak, normáinak feltétlen tiszteletével. Csepeli és Örkény (2017), valamint Csepeli és munkatársai (2004) hangsúlyozták a magyar nemzeti identitás etnocentrizmussal, glorifikációval jellemezhető oldalát a hagyományos patriotizmus mellett.

Fülöp és munkatársai (2011) vizsgálatukban történelmi pálya érzelmeknek nevezték el azokat a jellegzetes viszonyulásokat, érzéseket (pl. félelem, remény, csalódás vagy lelkesedés), amelyek során a magyarok passzívak, az ágenciát más csoportok gyakorolják, és a kiváltott érzelmek depresszív mintázatúak. László (2012) az eredményeket úgy összegezte, hogy a fenti jellemzők által kialakított csoportidentitást sérülékeny nemzeti identitásként határozta meg (László, 2012). Ennek a sérülékenységnak a fő ismérve az érzelmi instabilitás, a nem túl távoli múlt traumatikus eseményeinek elmaradt érzelmi feldolgozása. A külső csoportok leértékelése által megnövelt nemzeti önértékelés és a felelősség hárítása a kollektív áldozati tudat jelenségét feltételezi a magyarok esetében (Bar-Tal és mtsai, 2009).

A KOLLEKTÍV ÁLDOZATI TUDAT FOGALMA

A veszteségek nemzeti csoportszintű megélése összekapcsolható a kollektív áldozati tudat fogalmával. A fogalom pontos megértése érdekében érdemes Bar-Tal és Antebi (1992) definíciójából

kiindulni, amely magát a nemzet viktimizációját, azaz áldozattá válását úgy írja le, hogy ez abban az esetben történik meg, ha az adott nemzet sorozatosan és időben folyamatosan veszteségeket szenvedett el, vagy áldozatul esett egy másik nemzetnek, vagy akár természeti katasztrófáknak a történelme egy bizonyos szakaszában (Bar-Tal és Antebi, 1992). Olyan események játszanak szerepet a kialakulásában, melyek során a csoport tagjait a csoporttagságukból kifolyólag érte veszteség – amely nem szükségszerűen vonatkozik minden csoporttagra (Wohl és Branscombe, 2008). Szintén fontos szerepet kap a szubjektivitás, amely az események társadalmi reprezentációja során figyelhető meg – az áldozati narratíva a létrejötte után a csoport domináns vélekedéseként terjed el, a csoport tagjai többségében osztoznak ebben a nézetben. Az egyéni áldozati tudathoz hasonlóan fokozatosan alakul ki, mely folyamatban maga a sérelem elszenvedése csak első lépésnek tekinthető, utolsó szakasza – miután a csoporttagok is elsajátították az áldozati tudathoz kapcsolódó gondolkodásmódot – a trauma és sérelmek más csoportokkal való elismertetése (Viano, 1989). A kollektív áldozati tudat létrejöttében fontos szerepe van az igazságtalanság érzésének, amely az eseményt szándékos károkozásaként értékeli, valamint a kontrollvesztés állapotának, amely az áldozattá válást kíséri (Strobl, 2010). A csoporttal való azonosulás közvetíti az áldozati tudatot, amely az olyan csoporttagoknál is megjelenik, akik a veszteséget okozó eseménynek nem közvetlen kárvallottjai. Ez Turner (1999) szelfkategorizációs elmélete alapján magyarázható: akkor is érintettnek érezzük magunkat a csoportunkat ért traumát illetően, ha minket személy szerint nem ért sérelem. Ezt támasztja alá Cairns és munkatársainak (2003) Észak-Írországból végzett vizsgálata, ahol a katolikus és protestáns csoportok tagjai akkor is megélték az áldozattá válás élményét, amikor közvetlenül nem voltak érintettek a csoportok közötti konfliktusban.

A kollektív áldozati tudat tehát a csoportidentitás alapját képezheti, mely közös valóságot és identitást biztosít a csoporttagoknak. Ennek nem feltétlenül kell közelmúltbeli eseményeken alapulnia, hanem akár a távoli múlt is képezheti ennek kiindulópontját, amennyiben a csoport hosszan, generációkon keresztül megőrzi emlékezetében az elszenvedett sérelmeket. Az, hogy milyen történelmi narratívák kerülnek be a hosszú távú kollektív emlékezetbe, a történelmi affordanciához is kapcsolódik, mely azt jeleníti meg, hogy az adott esemény mennyire tud hozzájárulni a csoport érvényesüléséhez (Kansteiner, 2002; Liu és Hilton, 2005). Ebből adódik, hogy a kollektív áldozati tudat akár a csoport céljait is szolgálhatja, az áldozati vélekedések a csoport hasznára lehetnek (Makiya, 1999).

Az áldozati tudat megélésének eltérő dimenziói

Az áldozati tudat, a nemzeti azonosuláshoz hasonlóan, nem mutat egységes mintázatot a kutatások szerint (Roccas és mtsai, 2006; Vollhardt, 2012). A nemzeti azonosuláshoz hasonlóan, ahol eltérést láthatunk a pseudo- és valós patriotizmus, illetve a nemzethez való kötődés és a glorifikáció (a saját csoport felsőbbrendűségébe vetett hit) között, a kollektív áldozati tudat is többféleképpen megélhető, ami magyarázatot ad többek között az áldozati identitásból fakadó pozitív és negatív következményekre, továbbá az egyes csoportok áldozati vélekedései között látható eltérésekre. Vollhardt (2012) kutatásában az alábbi két dimenziót különítette el a kollektív áldozati tudat élményvilágának vizsgálatánál: az események, a konfliktus kontextusának specifikussága és az elszenvedett sérelmek kizárólagosságához való viszony. Az első dimenzió során fontos szerepe van annak, hogy mennyire tekinthető globálisnak az adott áldozati vélekedés, vagy mennyiben csak egy adott konfliktusra vonatkozik, míg a másodikat inkluzív, illetve

exkluzív áldozati hiedelmekként határozta meg. Az inkluzív áldozati tudat arra utal, hogy a csoport tisztában van saját szenvedésével, de ehhez hasonlóan látja a más csoportok által átélt megpróbáltatásokat (Chaitin és Steinberg, 2008). Ezzel szemben az exkluzív áldozati vélekedések azt feltételezik, hogy a saját csoport által átélt trauma egyedi és kizárólagos, más csoportok nem éltek át hasonlókat, így szenvedésük sem fogható a saját csoportéhoz. A globális és specifikus jelleg ott érhető tetten, amikor a specifikus és exkluzív áldozati vélekedésekkel rendelkező csoport tagjai egy adott szituációban, amelyben más csoportokkal együtt vettek részt, a maguk sérelmét tartják relevánsnak, míg a többi csoporté nem is kerül elismerésre. Vollandt (2013) azt vizsgálta, hogy az áldozati státusz fent leírt eltérő észlelései milyen hatást gyakorolnak a csoport külső kapcsolataira, illetve a csoportközi viszonyokra. Eredményei szerint az inkluzív áldozati vélekedések elősegítik a más, áldozatnak észlelt csoportok megsegítését, pl. az inkluzív áldozati vélekedésekkel rendelkező amerikai zsidók proszociális attitűdöket mutattak a népi áldozataivá vált dárfúri konfliktus áldozatai felé, illetve az amerikai kisebbségi csoportok (pl. bevándorlók) iránt is pozitívabb attitűdökkel rendelkeztek. Ezzel szemben az exkluzív áldozati hiedelmek a csoportközi viszonyok szintjén kevésbé voltak építő jellegűek, a más áldozati csoportoktól való távolságtartás volt jellemző.

A kollektív áldozati tudat transzgenerációs átadása

Mint az korábban is említésre került, az áldozati identitás létrejötte nem kapcsolódik szorosan az élmény személyes átéléséhez – a csoporttal való azonosuláson felül azonban más folyamatok, például a transzgenerációs átörökítés is szerepet játszhatnak. Ezek az áldozati narratívák a történelmi elbeszéléseket felhasználva jutnak el a következő generációkhoz (Liu és László, 2007). Abban az esetben, ha egy jelentős konfliktusról szóló, aránylag egységes társadalmi vélekedésről beszélünk, Hammack (2009) a mesternarratíva szóval jellemzi azt a diskurzust, amely a csoporttagok korai iskolai és politikai szocializációja során kerül be a konfliktusról szóló tudásuk és hiedelmek közé. Az elszennvedett sérelmekről szóló áldozati diskurzust már korán elsajátítják a felnövekvő generációk (Hammack, 2009), ami mind személyes szinten, mind intézményesült szinten megvalósul (Olick és Robbins, 1998). Az intézményi megvalósulás színterei az oktatás és kultúra, pl. a történelem- és irodalomoktatás, irodalmi művek és formális megemlékezések, filmek, múzeumok (Adwan, 2001; Goodman és Mizrachi, 2008; László, 2005, 2012; Lomsky-Feder, 2004; Psaltis, Carretero és Čehajić-Clancy, 2017; Tóth, Vincze és László, 2006). Az aktuálpolitikai diskurzusok tovább erősíthetik ezt a folyamatot (MacDonald, 2003; Stern, 1995).

Rimé és munkatársai (2015) szerint a generációk törekednek a kollektív áldozati vélekedések továbbadására a következő generáció számára, de ebben nem minden esetben járnak sikerrel. Az áldozati vélekedések összefüggenek a nemzettel való azonosulással is (Liu és Hilton, 2005; Noor és mtsai, 2017; Pennekamp és mtsai, 2007; Sahdra és Ross, 2007).

Khalili (2007) és Vollandt (2012) a családi narratívák szerepét emelte ki a kollektív traumák átadásában. A családtagok interperszonális kommunikációs aktusai fontos tényezők a továbbörökítésben, ilyen például a hozzátartozók által elbeszélt narratívák (Khalili, 2007; Vollandt, 2012), jelentéssel bíró értéktárgyak, illetve az olyan csoporton belüli kiscsoportok és szubkulturák, melyek célja az eseményekre való emlékezés (DeGloma, 2009).

Eddig főként pszichoanalitikus szakirodalom támasztotta alá a kollektív erőszak traumatizáló hatásának transzgenerációs átadását a másod-, illetve harmadgenerációs holokausztúlélők

körében (Vollhardt, 2012). Ezen kutatások kvalitatív jellegű vizsgálatok, melyek tanúsága alapján a családi narratívák szerepe ott érhető tetten, hogy felhívják a figyelmet a saját csoport kollektív viktimizációjára, megnövelve az események személyes fontosságát (Vollhardt, 2012), valamint továbbörökítik az események specifikus értelmezését és tanulságát, ezzel formálva a konfliktusról alkotott nézeteket. Taylor és munkatársai (2020) is a családi narratívák szerepét emelték ki Horvátországban és Észak-Írországban végzett kutatásaik alapján. Eredményeik szerint a relatíve megosztott társadalmakban gyakran a családi etnikai szocializáció során sajátítják el a gyerekek a csoport történelméről való tudást, és ezzel együtt az áldozati vélekedéseket is. Ez a narratíva mind a tágabb csoport szenvedését, de a családtagok egyéni szenvedéstörténetét is magában foglalhatja. Ezek a narratívák gyakran egyoldalúak, és csak a saját csoport szenvedését hangsúlyozzák, ugyanakkor a horvátországi kutatás arra is rávilágított, hogy a délszláv háborúban (1991–1995) más-más szerepet betöltő kisebbségi és többségi csoportok továbbörökített narratívái különböznek. Sokszor maguk a gyerekek serkentetik az áldozati narratívák átörökítését azzal, hogy kérdésekkel segítik elő a történetmesélést, válaszul az egyéb szocializációs ágenseken keresztül kapott információkra.

Az értékek és a kollektív áldozati vélekedések között együtt járást találtak a kutatók (Páez és Liu, 2010). Páez és munkatársai (2008) szerint a második világháború eseményeire történő emlékezés negatív összefüggésben állt az individualista és az önirányítottság értékekkel, ellenben pozitív összefüggést mutatott a Schwartz-féle konzervációs értékcsoporthal, különösen a konformitás és biztonság értékekkel. Eredményeik szerint a múlt szociális reprezentációi a domináns kulturális értékek mentén horgonyozódnak le. Roccas és munkatársai (2010) összefüggést találtak a nemzettel való azonosulás és a konzerváció értékei között. A fenti összefüggés erősebbnek bizonyult az azonosulásnak a jobboldali tekintélyelvűséggel való együtt járásánál is. Ebből adódik az a feltételezés, hogy ha a szülők és gyermekeik között összefüggést találhatunk a nemzettel való azonosulás és a kollektív áldozati vélekedések terén, akkor ezek háttérben a szülők konzervációhoz kapcsolódó értékei állhatnak, amelyek hatást gyakorolnak nemzettel való azonosulásukra és kollektív áldozati vélekedéseikre.

CÉLKITŰZÉS ÉS KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Vizsgálatunkat a fenti kutatások eredményeire alapoztuk, melyek szerint mind a család, mind a kulturális környezet szerepet játszik a nemzeti identitásról és a kollektív áldozati tudatról alkotott vélekedések létrejöttében. Jelen vizsgálatban szerettük volna tisztázni annak a szerepét, hogy a szülők és gyermekeik által vallott értékek mennyiben járulnak hozzá a nemzeti identitás egyes dimenzióinak, illetve a kollektív áldozati vélekedéseknek a generációk közötti átadásához. Az eddigi eredmények alapján a családnak szerepe van az események csoporthoz köthető értelmezésének az átadásában, a csoport áldozati identitásáról kialakított nézeteknek a formálásában, illetve az áldozati identitás fontos kategóriává tételében. Ebből kiindulva kutatásunkban kvantitatív adatfelvétellel is meg kívánjuk erősíteni a nemzettel való azonosulás, illetve a kollektív áldozati vélekedések együtt járását szülők és gyermekeik között. Ezenfelül szeretnénk feltárni, hogy a szülői értékeknek mi a szerepe a nemzeti identitásnak és a történelmi emlékezethez kapcsolódó kollektív áldozati vélekedéseknek a transzgenerációs átadásában.

Hipotézisek

- H1: A vizsgálatban együtt járást várunk szülők és gyerekek nemzeti identitás dimenziói, illetve kollektív áldozati vélekedései között (Rimé és mtsai, 2015).
- H2: A vizsgálatban együtt járást várunk a szülők és gyermekeik értékpreferenciái között (Boehnke, 2001; Döring és mtsai, 2017; Friedlmeier és Trommsdorff, 2011; Roest és mtsai, 2012).
- H3: A szülők értékei összefüggenek a gyerekek nemzeti identitás dimenzióival, illetve kollektív áldozati vélekedéseivel (Boehnke, 2001; Páez és Liu, 2010; Tam és mtsai, 2012).

A korábban említett vizsgálatok a szülők és gyerekek kollektív áldozati vélekedései között együtt járást fedeztek fel (Vollhardt, 2012, 2020; Wohl és Van Bavel, 2011). Páez és munkatársai (2008) vizsgálatai alapján tudjuk, hogy a szülők esetében az általuk vallott értékek együtt járást mutatnak saját kollektív áldozati vélekedéseikkel, amelyek alapja a csoport kollektív emlékezete, amely a domináns kulturális értékek mentén reprezentálódik. Jelen kutatásban így háttérmodellként az fogalmazódik meg, hogy a szülők értékei a kollektív áldozati vélekedéseken keresztül befolyásolhatják a gyerekeik kollektív áldozati vélekedéseit.

MÓDSZER

Eszközök

A vizsgálatban a kollektív áldozati tudat skálát (Mészáros, 2017) és a nemzettel való azonosulás skálát (Szabó és László, 2014), valamint Schwartz-féle Portrait Values Questionnaire-t (Árvainé, 2017; Fülöp és mtsai, 2019; Schwartz és mtsai, 2001; Szilágyi-Csüllög és mtsai, 2021) használtuk fel.

Nemzeti azonosulás magyar kérdőíve. Roccas és munkatársainak (2006) kétdimenziós modellje és kérdőíve alapján Szabó és László (2014) magyar mintán validálta a mérőeszközt. A két alskála magyar mintán is a nemzethez való kötődés és a glorifikáció nevet kapta. Az eredeti kérdőív 15 állítást tartalmazott, amelyből 8 tétel az érzelmi kötődést, 7 tétel pedig a glorifikációt mérte. A kérdőív magyar nyelvű változata összesen 8 állításból áll, 4 item a nemzethez való kötődés mérésére szolgál („Külföldön járva, megdobogtatja a szívemet a magyar szó.”), 4 item pedig a glorifikációéra („A magyar nép történelme során számos esetben egyedülálló bátorságról tett tanúbizonyságot.”). A kitöltőknek egy 7-fokú Likert-skálán kellett megítélniük, hogy mennyire értenek egyet az adott állítással, minél magasabb pontszámot jelöltek be a válaszadók, annál inkább fejezték ki egyetértésüket az adott állítással.

Kollektív áldozati tudat kérdőív. Az eredeti, angol nyelvű mérőeszközt Johanna Vollhardt és munkatársai hozták létre (Vollhardt és Bilali, 2015; Vollhardt és mtsai, 2016). A kutatásunkban a rövidített változatot használtuk fel, amelyben 14 tétel szerepel (Mészáros, 2017). A tesztben egy 7-fokú Likert-skálán kell meghatározniuk a kitöltőknek, hogy mennyire értenek egyet az adott állítással, minél magasabb értéket jelölnek be, annál nagyobb az egyetértés az adott állítással. A kérdőív 4 alskálára oszlik: 4 item méri az exkluzív áldozati tudat mértékét („Kelet-Közép-Európában nincs még egy olyan nép, amelynek a magyarokhoz hasonló megpróbáltatásokat kellett volna átélnie.”), 4 item az inkluzív áldozati tudat mértékét („Más kelet-közép-európai népek szenvedésének mértéke hasonló a magyarok szenvedésének mértékéhez.”), valamint 4 item a

történelmi sérelmek személyes fontosságát vizsgálja („Fontosnak tartom, hogy a magyarokat ért megpróbáltatásokat az emlékezetünkben megőrizzük és továbbadjuk a következő generációknak”). Az állítások között egy fordított item található („Nem különösebben szeretnék többet megtudni a magyar nép szenvedéseiről”). A fennmaradó 2 állítás a lefelé történő összehasonlítást méri, amely a magyarok sérelmeit kisebb mértékűnek gondolja, mint a többi nép által elszenvedettek (például: „Jóllehet a magyarokat is érték sérelmek a történelem során, mégis, ami más kelet-közép-európai népekkel történt, az összességében sokkal súlyosabb”). Ezeket az állításokat jelen vizsgálatban nem használtuk fel.

Schwartz motivációs értéktípusai kérdőív (Portrait Values Questionnaire). A Schwartz motivációs értéktípusai kérdőív alapvető értékeket vizsgál. Schwartz 10 dimenziós kérdőívét (1992) vettük alapul, amely az alapvető emberi értékeket 10 kategóriába sorolta (Árvainé, 2017; Fülöp és mtsai, 2019; Schwartz és mtsai, 2001; Schwartz és mtsai, 2012; Szilágyi-Csüllög és mtsai, 2021). A magyar kérdőív 3 független személy által lett lefordítva egy másik kutatásban felhasznált kérdőívcsomag fordítása során (Bosson és mtsai, 2021). Két független személy külön-külön lefordította az itemeket, majd egy harmadik személy ezek összevetésével hozta létre a végleges verziót. A kérdőívben szereplő értékek egy kör szerkezetű modellel írhatók le, amelyben minden érték kapcsolatban áll egymással, de egyes értékek kompatibilisebbek egymáshoz viszonyítva (pl. biztonság és konformitás), míg más értékek inkább egymás ellenpontját jelentik (pl. univerzalitás és hatalom). A kérdőív 40 állítást tartalmazott egy adott személyről. A válaszadó egy 1-től 6-ig terjedő skálán fejezhette ki, hogy mennyire tartja magát hasonlóknak ahhoz az emberhez (1 – egyáltalán nem olyan, mint én; 2 – nagyrészt nem olyan, mint én; 3 – inkább nem olyan, mint én; 4 – inkább olyan, mint én; 5 – nagyrészt olyan, mint én; 6 – teljesen olyan, mint én).

A 10 érték 4 alapidimenzióba sorolható, melyek további alskálákra tagolódnak, melyekhez egy-egy példaitemet láthatunk az 1. táblázatban.

Minta

A vizsgálatban 228 kitöltő vett részt, mindannyian Magyarországon születtek, magyar nemzetiségűek és magyar állampolgárok. A minta két részből állt, felnőttekből és a felnőtt résztvevők fiatal felnőtt korú gyermekeiből ($N_{\text{felnőtt}} = 114$, $N_{\text{gyerek}} = 114$). A szülők átlagéletkora 50,87 év ($SD = 6,275$ év), a gyermekeiké 21,66 év ($SD = 3,386$ év) volt. A nemi arány felnőtt válaszadók esetében 42,1% férfi, 57,9% nő, a gyerekek esetében 29,8% férfi, 70,2% nő volt. Vizsgálatomban 13,2%-ban apa-fiú párok, 28,9%-ban apa-lánya párok, 16,7%-ban anya-fiú párok, végül 41,2%-ban anya-lánya párok vettek részt. Elemzésünk a jelen tanulmányban nem terjed ki a nemi különbségek elemzésére, sem egyéni, sem diadikus szinten.

A részt vevő szülők 38,6%-a érettségizett, vagy alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezett, a megkérdezettek 18,4%-a felsőfokú szakképzést végzett, 38,6% rendelkezett főiskolai egyetemi diplomával, valamint 4,4% magasabb fokozattal. A részt vevő fiatal felnőttek 28,9%-a érettségizett, vagy alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezett, 11,4% felsőfokú szakképzést végzett, és 59,6% rendelkezett főiskolai vagy egyetemi diplomával, vagy folytatott felsőfokú tanulmányokat.

Eljárás

A kutatásban részt vevők informált beleegyezését követően az adatfelvétel az Egyesített Pszichológiai Kutatásetikai Bizottság által meghatározott vezérelvek mentén zajlott. A kérdőívcsomag online felületen keresztül volt elérhető, a kitöltés önkéntes, anonim módon történt.

1. táblázat. A Schwartz motivációs értéktípusai kérdőív alapidimenziói, példaitemekkel

Alapidimenzió	Alskála	Példa
változás iránti nyitottság	hedonizmus	Ez az ember igyekszik megragadni minden lehetőséget, hogy jól szórakozzon. Fontos számára, hogy olyan dolgokat csináljon, amelyek örömet okoznak neki.
	stimuláció	Ez az ember azt gondolja, fontos, hogy rengeteg különféle dolgot csináljunk életünk során. Mindig új dolgokat keres, amelyeket kipróbálhat.
	önirányítottság	Ennek az embernek fontos, hogy új ötletekkel álljon elő és kreatív legyen. Az ő saját, eredeti módján szereti csinálni a dolgokat.
konzerváció	biztonság	Az, hogy biztonságos környezetben éljen, fontos ennek az embernek; hogy elkerüljön mindent, ami veszélyezteti a biztonságát.
	konformitás	Ez az ember azt gondolja, az embereknek azt kellene tenniük, amit mondanak nekik. Úgy gondolja, hogy az embereknek mindig követniük kellene a szabályokat, akkor is, amikor senki sem figyeli.
	hagyomány	A vallás fontos ennek az embernek. Megpróbál aszerint viselkedni, amit a vallása előír számára.
énfelnagyítás	hatalom	Ennek az embernek fontos, hogy ő legyen a főnök, és megmondja másoknak, mit tegyenek. Azt szeretné, ha az emberek azt tennék, amit ő mond.
	teljesítmény	Ennek az embernek nagyon fontos, hogy megmutassa a képességeit. Szeretné, ha az emberek csodálnák azért, amit csinál.
önmeghaladás	jóakarát	Ennek az embernek fontos, hogy segítsen a közelében lévő embereken; hogy gondoskodjon a jóllétükről.
	univerzalitás	Ennek az embernek fontos, hogy a világon minden embert egyenlőként kezeljenek. Hisz abban, hogy mindenkinek egyenlő lehetőségei kell hogy legyenek az életben.

Az adatfelvételen a Pázmány Péter Katolikus Egyetem pszichológia szakos hallgatói vettek részt tanszéki kutatás keretei között. Az adatfelvétel 2020. szeptember és 2021. április között valósult meg. A mintavétel kényelmi, illetve hólabda módszer alkalmazásával valósult meg. A kérdőíveket a szülők és gyermekeik egymástól függetlenül töltötték ki: utólag, jelige alapján párosítottuk össze a kitöltőket. Az adatok feldolgozása Microsoft Excel, valamint a JASP statisztikai programmal történt.

Étikai vonatkozások. A vizsgálatot az Egyesített Pszichológiai Kutatás-Étikai Bizottság engedélyezte (referenciaszám: 2020/12). A résztvevőket a kérdőív kitöltése előtt tájékoztattuk az adatgyűjtés céljáról, jellegéről, az adatok felhasználásának módjáról és anonimitásuk megőrzéséről. Lehetőséget biztosítottam számukra a vizsgálat megszakítására, és informáltam őket arról, hogy a vizsgálatban való részvétellel beleegyeznek az előzetesen ismertetett feltételekbe. A résztvevők nem kaptak ellenszolgáltatást a részvételért.

EREDMÉNYEK

A felhasznált skálák megbízhatósági mutatói és eloszlása a [2. táblázat](#)ban látható.

A fenti adatokból látható, hogy a vizsgált változók közül egy kivételével mindegyik skála és alskála megbízhatósága megfelelőnek bizonyult, azaz a Cronbach α értéke meghaladta a 0,7-es értéket (Szokolszky, 2006). A hagyomány alskála esetében az érték kérdéses volt, de vizsgálatunkban önmagában ezzel az alskálával nem végeztünk hipotézisvizsgálatot. A vizsgált változók leíró statisztikai adatai a [3. táblázat](#)ban láthatók.

H1: Első hipotézisünk során azt vizsgáltuk, hogy megjelenik-e a szülők és gyerekek nemzeti identitás dimenziói, illetve kollektív áldozati tudata közötti összefüggés (lásd [4. táblázat](#)).

Az eredményekből látható, hogy nagyrészt közepes erősségű együtt járás figyelhető meg a szülők és gyerekeik nemzeti identitás dimenziói, illetve inkluzív és exkluzív áldozati tudata, illetve áldozati tudatuk személyes fontossága között. A legerősebb összefüggést az exkluzív áldozati tudat, illetve a glorifikáció dimenziók esetében láthatjuk, míg a leggyengébb együtt járást az inkluzív áldozati tudat esetében figyelhetjük meg.

H2: Következő hipotézisünk a szülők és gyerekek értékpreferenciájának együtt járására vonatkozott (az eredményeket lásd az [5. táblázat](#)ban).

A vizsgált minta esetében a konzervációhoz tartozó értékek (biztonság, konformitás, hagyomány) mutatják a legerősebb összefüggést. A [6. táblázat](#)ban az egyes értékeket 4 alpdimenzióba soroltuk (Schwartz, 1992), és így vizsgáltuk a szülők és gyerekeik közötti összefüggéseket.

2. táblázat. A felhasznált skálák megbízhatósági mutatói és eloszlása

Kérdőívek	Alskálák	Cronbach α	Shapiro–Wilk-teszt eredménye
Kollektív áldozati tudat skála	Exkluzív áldozati tudat	0,829	W(112) = 0,980, $p = 0,593$
	Inkluzív áldozati tudat	0,852	W(112) = 0,909, $p = 0,001$
	Múltbeli áldozatiság észlelt fontossága	0,827	W(112) = 0,955, $p = 0,064$
Nemzeti azonosulás magyar kérdőíve	Nemzethez való kötődés	0,908	
	Glorifikáció	0,866	W(112) = 0,943, $p = 0,058$
Schwartz értékmérő eszköze		0,898	W(112) = 0,981, $p = 0,621$
		0,931	
	Önirányítottság	0,709	W(112) = 0,975, $p = 0,384$
	Hagyomány	0,659	W(112) = 0,963, $p = 0,129$
	Konformitás	0,766	W(112) = 0,953, $p = 0,054$
	Jóakarát	0,796	W(112) = 0,944, $p = 0,022$
	Univerzalitás	0,871	W(112) = 0,983, $p = 0,709$
	Hedonizmus	0,742	W(112) = 0,960, $p = 0,098$
	Stimuláció	0,730	W(112) = 0,913, $p = 0,002$
	Teljesítmény	0,852	W(112) = 0,969, $p = 0,241$
	Hatalom	0,738	W(112) = 0,952, $p = 0,046$
	Biztonság	0,830	W(112) = 0,956, $p = 0,068$

3. táblázat. A felhasznált kérdőívek leíró statisztikai adatai (átlag és szórás)

Kérdőívek	Alskálák	Átlag	SD
Nemzeti azonosulás magyar kérdőíve	Nemzethez való kötődés	5,12	1,35
	Glorifikáció	4,26	1,39
Kollektív áldozati tudat skála	Exkluzív áldozati tudat	4,41	1,02
	Inkluzív áldozati tudat	3,99	1,38
	Múltbeli áldozatiság észlelt fontossága	4,59	1,35
Schwartz értékmérő eszköze	Önirányítottság	4,56	0,86
	Hagyomány	3,48	1,07
	Jóakarát	4,63	1,01
	Univerzalitás	4,37	1,06
	Konformitás	3,94	1,05
	Stimuláció	3,33	1,17
	Hedonizmus	3,71	1,14
	Teljesítmény	3,53	1,2
	Hatalom	2,91	1,13
	Biztonság	4,45	1,015

4. táblázat. Együtt járások szülők és gyerekeik nemzeti identitás dimenziói és kollektív áldozati vélekedései között

Szülők és gyerekek közötti összefüggés	Spearman Rho	<i>p</i> -érték
nemzethez való kötődés	0,397	<i>p</i> < 0,0,01
glorifikáció	0,474	<i>p</i> < 0,01
inkluzív áldozati tudat	0,239	<i>p</i> = 0,010
exkluzív áldozati tudat	0,445	<i>p</i> < 0,01
áldozati tudat észlelt fontossága	0,337	<i>p</i> < 0,01

5. táblázat. Szülők és gyerekeik értékpreferenciáinak együtt járása

Szülők és gyerekek értékei közötti összefüggés	Spearman Rho	<i>p</i> -érték
önirányítottság	0,019	<i>p</i> = 0,842
hagyomány	0,308	<i>p</i> < 0,01
jóakarát	0,221	<i>p</i> = 0,020
univerzalitás	0,188	<i>p</i> = 0,07
konformitás	0,341	<i>p</i> < 0,01
stimuláció	0,146	<i>p</i> = 0,122
hedonizmus	0,114	<i>p</i> = 0,229
teljesítmény	0,190	<i>p</i> = 0,056
hatalom	0,226	<i>p</i> = 0,015
biztonság	0,351	<i>p</i> < 0,01

6. táblázat. Szülők és gyerekek érték alapidimenziói közötti összefüggések

Szülők és gyerekek értékei közötti összefüggés	Spearman Rho	<i>p</i> -érték
változás iránti nyitottság	0,008	<i>p</i> = 0,937
konzerváció	0,391	<i>p</i> < 0,01
énfelnagyítás	0,130	<i>p</i> = 0,193
önmeghaladás	0,187	<i>p</i> = 0,046

Ahogy a 6. táblázatban is látható, a szülők és gyerekek között közepes erősségű összefüggést figyelhetünk meg a konzerváció értékeivel kapcsolatban, valamint szignifikáns, de gyenge összefüggést láthatunk az önmeghaladás értékdimenziói mentén. A változás iránti nyitottság és az énfelnagyítás alapidimenziókban nem láthatunk szignifikáns összefüggést.

További kérdésünk volt, hogy a szülők értékei mennyiben függenek össze a gyerekek nemzeti identitás dimenzióival, illetve kollektív áldozati vélekedéseikkel. Az alapidimenzióba sorolt értékek esetében is megfigyelhetőek voltak a 7. táblázatban látható összefüggések.

A fenti táblázatokból látható, hogy a konzervációhoz köthető szülői értékek (biztonság, hagyomány, konformizmus) mutatják a legerősebb összefüggést a gyerekek nemzeti identitáshoz köthető kötődésével, glorifikációjával, illetve kollektív áldozati vélekedéseivel. Ezekben belül a legerősebb összefüggéseket a szülői hagyomány és konformizmus, illetve a gyermek glorifikációja és exkluzív áldozati tudata között találjuk. Ezenfelül a szülői önmeghaladás is szignifikáns összefüggésben áll a nemzeti azonosulás mindkét dimenziójával, illetve az exkluzív áldozati vélekedésekkel is.

H3: Vizsgálatunkkal szerettem volna feltárni, hogy a szülők nemzeti identitás dimenziói és kollektív áldozati vélekedései mediálják-e a szülő konzerváció értéke és a gyerekek nemzeti identitás dimenziói és kollektív áldozati vélekedései közötti összefüggést. Mivel a szülő konzerváció a gyerekek inkluzív áldozati tudatával nem mutatott kapcsolatot, a mediációs elemzésekbe a gyerekek nemzeti identitásának ezt az aspektusát nem vonjuk bele. Először a nemzeti identitás kötődés dimenziója mentén teszteltük ezt a hipotézist. A mediáció eredményei a 8. táblázatban és a 2. ábrán láthatóak.

7. táblázat. Szülők érték alapidimenziói és gyerekek nemzeti identitás dimenziói és kollektív áldozati vélekedései közötti összefüggések

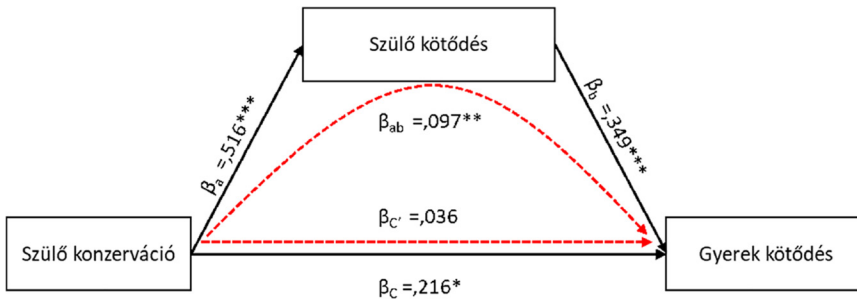
	Gyerek nemzethez való kötődés	Gyerek glorifikáció	Gyerek inkluzív áldozati tudat	Gyerek exkluzív áldozati tudat	Gyerek áldozati tudat fontossága
szülő változás iránti nyitottság	ns	ns	-0,203*	ns	ns
szülő konzerváció	0,238**	0,294**	ns	0,365**	0,210*
szülő énfelnagyítás	ns	ns	-0,283**	ns	ns
szülő önmeghaladás	0,193*	0,208*	ns	0,241**	ns

Megjegyzés: ns: nem szignifikáns, *: *p* < 0,05, **: *p* < 0,01.

8. táblázat. Szülő nemzethez való kötődésének mediáló hatása

X	Y	Path	β	SE(B)	t	p	LLCI	ULCI
Szülő konzerváció	Gyerek nemzethez való kötődés	Path c (total)	0,216	0,050	2,346	0,021	0,018	0,214
Szülő konzerváció	Szülő nemzethez való kötődés	Path a	0,516	0,036	6,375	0,000	0,159	0,303
Szülő nemzethez való kötődés	Gyerek nemzethez való kötődés	Path b	0,349	0,123	3,386	0,000	0,173	0,661
Szülő konzerváció		Path c' (direkt)	0,036	0,055	0,354	0,724	-0,090	0,129
Szülő konzerváció (szülő nemzethez való kötődésén át)	Gyerek nemzethez való kötődés	Path ab (indirekt)	0,097	0,032	-	0,002	0,034	0,159

2. ábra. Szülő nemzethez való kötődésének mediáló hatása

Eredményeink szerint a szülők nemzethez való kötődése mediálja a szülő konzerváció értéke és a gyerekek kötődése közötti összefüggést.

Ezután a nemzeti identitás glorifikáció dimenziója mentén vizsgáltuk meg ezt az összefüggést. A mediáció eredményei a 9. táblázatban és a 3. ábrán láthatóak.

Az eredményekből látható, hogy a glorifikáció esetében is érvényesül a mediáció hatása, azaz a szülők konzerváció értéke a gyerekek glorifikációjára a szülők glorifikáció értékén keresztül fejt ki a hatását.

Ezután a szülő exkluzív áldozati vélekedések mediáló hatását teszteltük a szülők konzerváció értékei és a gyerekek exkluzív áldozati vélekedései között.

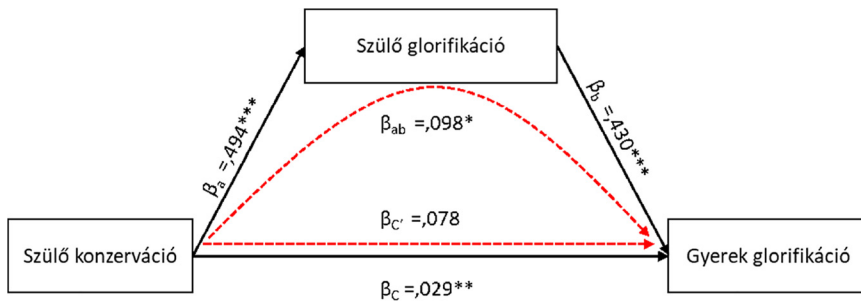
A 10. táblázatban és a 4. ábrán a szülők exkluzív áldozati vélekedésének mediáló hatását láthatjuk a szülők konzerváció értéke és a gyerek exkluzív áldozati vélekedései között.

Az exkluzív áldozati tudat esetében tehát szintén megfigyelhető a szülők exkluzív áldozati tudatának mediáló hatása a szülők konzerváció értéke és a gyerekek exkluzív áldozati tudata között.

9. táblázat. Szülő glorifikációjának mediáló hatása

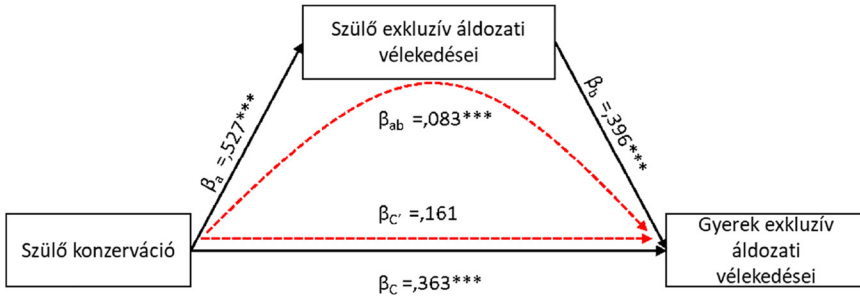
X	Y	Path	β	SE(B)	t	p	LLCI	ULCI
Szülő konzerváció	Gyerek glorifikáció	Path c (total)	0,029	0,042	3,210	0,002	0,051	0,216
Szülő konzerváció	Szülő glorifikáció	Path a	0,494	0,038	6,009	0,000	0,153	0,303
Szülő glorifikáció	Gyerek glorifikáció	Path b	0,430	0,096	4,469	0,000	0,239	0,619
Szülő konzerváció		Path c' (direkt)	0,078	0,044	0,812	0,418	0,052	0,124
Szülő konzerváció (szülő glorifikáción át)	Gyerek glorifikáció	Path ab (indirekt)	0,098	0,027	–	0,000	0,045	0,150

3. ábra. Szülő glorifikációjának mediáló hatása**10. táblázat. Szülő exkluzív áldozati vélekedéseinek mediáló hatása**

X	Y	Path	β	SE(B)	t	p	LLCI	ULCI
Szülő konzerváció	Gyerek exkluzív áldozati tudat	Path c (total)	0,363	0,036	4,129	0,000	0,077	0,220
Szülő konzerváció	Szülő exkluzív áldozati tudat	Path a	0,527	0,037	5,606	0,000	0,167	0,313
Szülő exkluzív áldozati tudat	Gyerek exkluzív áldozati tudat	Path b	0,396	0,087	3,978	0,000	0,174	0,518
Szülő konzerváció		Path c' (direkt)	0,161	0,040	1,660	0,100	0,013	0,145
Szülő konzerváció (szülő exkluzív áldozati tudaton át)	Gyerek exkluzív áldozati tudat	Path ab (indirekt)	0,083	0,024	–	0,000	0,036	0,130

Végezetül az áldozati tudat fontossága kapcsán vizsgáltuk a mediációs feltételezést. A 11. táblázatban és az 5. ábrán a szülők áldozati tudata fontosságának mediáló hatását láthatjuk a szülők konzerváció értéke és a gyerek áldozati tudatának fontossága között.

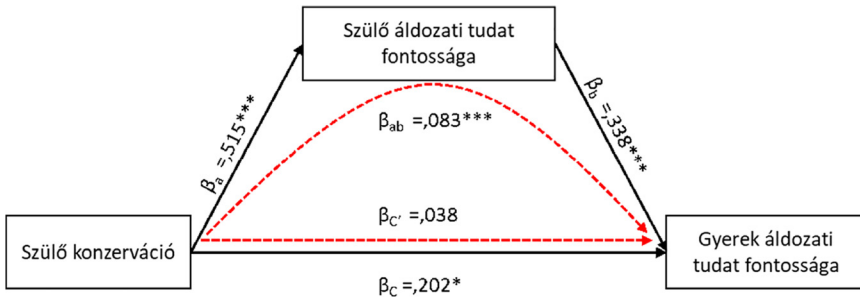

4. ábra. Szülő exkluzív áldozati vélekedéseinek mediáló hatása

11. táblázat. Szülő áldozati tudat fontosságának mediáló hatása

X	Y	Path	β	SE(B)	t	p	LLCI	ULCI
Szülő konzerváció	Gyerek áldozati tudat fontossága	Path c (total)	0,202	0,044	2,181	0,031	0,009	0,182
Szülő konzerváció	Szülő áldozati tudat fontossága	Path a	0,515	0,036	6,351	0,000	0,159	0,303
Szülő áldozati tudat fontossága	Gyerek áldozati tudat fontossága	Path b	0,338	0,094	3,802	0,000	0,171	0,542
Szülő konzerváció		Path c' (direkt)	0,038	0,049	0,365	0,716	0,080	0,116
Szülő konzerváció (szülő áldozati tudat fontosságán át)	Gyerek áldozati tudat fontossága	Path ab (indirekt)	0,083	0,024	-	0,000	0,036	0,130

5. ábra. Szülő áldozati tudat észlelt fontosságának mediáló hatása

A mediáló hatás tehát szintén jelen van az áldozati tudat észlelt fontossága esetében, a szülők konzervációjának hatását a gyerekek áldozati tudatának észlelt fontosságára a szülők áldozati tudatának észlelt fontossága mediálja.

Az eredményekből láthatjuk, hogy az inkluzív áldozati tudat kivételével a szülők konzervációja olyan módon áll összefüggésben a gyerekek nemzeti identitásával és kollektív áldozati

vélekedéseivel, hogy a szülők konzervációhoz kötődő értékei összefüggenek a szülők nemzeti identitásával és kollektív áldozati vélekedéseivel, amelyek aztán direkt együtt járást mutatnak a gyerekeik vélekedéseivel.

DISZKUSSZIÓ

A fenti eredmények megerősítették az elképzelésünket, hogy kapcsolat van a szülők által vallott értékek, illetve a szülők és gyerekeik nemzeti identitáshoz kapcsolódó kötődés és glorifikáció dimenziói, illetve kollektív áldozati vélekedései között (Rimé és mtsai, 2015). Vizsgálatunk megerősíti a korábbi kutatások eredményeit, melyek szerint a szülők képesek formálni gyermekeik értékrendjét, azaz a szülők, illetve gyermekeik értékei között pozitív együtt járás figyelhető meg (Boehnke, 2001; Döring és mtsai, 2017; Friedlmeier és Trommsdorff, 2011; Roest és mtsai, 2012). Ahogyan a szakirodalom is rávilágít arra, hogy a konzervációhoz kapcsolódó értékek átadására a szülők jobban törekednek, jelen kutatásban is a konzervációhoz köthető értékek esetében láthatunk a legerősebb összefüggést (Boehnke, 2001; Tam és mtsai, 2012).

A szülői önmeghaladás és a gyermeki nemzeti azonosulás talán ahhoz képest meglepő pozitív összefüggése, hogy feltételezéseink inkább a szülői konzerváció és a gyermeki nemzeti azonosulás kapcsolatát illették, értelmezhető úgy, hogy az önmeghaladás, azaz az egyénnel szemben egy nagyobb csoport érdekeinek előtérbe helyezése, mint érték, facilitálhatja a nemzeti csoporttal való azonosulást.

További említésre méltó és értelmezendő összefüggés a szülői értékek és a gyermeki vélekedések között az éfnagyítás és a változás iránti nyitottság értékeknek negatív irányú összefüggése az inkluzív áldozati tudattal. Minél inkább volt jellemző a szülőkre az éfnagyítás és a nyitottság, annál kevésbé voltak jellemzőek a gyerekekre az inkluzív áldozati vélekedések. A fordított összefüggés háttérben az éfnagyítás esetében az állhat, hogy az éfnagyítás az egyén hatalmát és teljesítményét helyezi a középpontba, alapvetően egy szelfre fókuszáló értékrendet képvisel. Az inkluzív áldozati vélekedések lényege ezzel szemben az én háttérbe szorítása, ezáltal mások szenvedéseinek elismerése. Amennyiben a gyerekek szüleiktől nem látják, hogy saját magukat háttérbe szorítva másokra fókuszálnának, ez a fajta altruisztikus gondolkodás nem lesz jellemző a gondolkodásmódjukra, így a kollektív áldozati vélekedéseikre sem. A gyermeki inkluzív áldozati tudatnak és a szülői változás iránti nyitottságnak az összefüggésére talán a változás iránti nyitottság és az individualista gondolkodás kapcsolódása adhat magyarázatot (Cukur és mtsai, 2004), az individualista személyt ugyanis mások szenvedése talán kevésbé érdekli.

A mediációs vizsgálatokban látható, hogy a szülők értékrendje nem közvetlenül áll összefüggésben a gyerekeiknek a nemzeti identitás dimenziói mentén való és kollektív áldozati vélekedéseivel. A szülő értékpreferenciái elsődlegesen a szülő nemzeti identitásával és kollektív áldozati vélekedéseivel vannak kapcsolatban, s ezeken keresztül a gyerekeik vélekedéseivel.

A fiatalabb generáció inkluzív áldozati vélekedései nincsenek összefüggésben a szülők konzervációhoz kapcsolódó értékeivel. Az inkluzív áldozati vélekedés sajátossága, hogy a glorifikációval és az exkluzív áldozati tudattal ellentétben kevésbé csoportközi versengés fókuszú, inkább egyéni szinten jelenik meg, más csoportok iránt érzett empátia formájában (Vollhardt, 2013). Ezért feltételezhető, hogy nem befolyásolják a konzervációhoz kapcsolódó szülői értékpreferenciák.

Az eredmények alapján a saját csoport felsőbbrendűségéhez, illetve az áldozati tudathoz kapcsolódó vélekedéseknek fontos forrásai lehetnek a szülők által vallott értékek.

Limitációk

Kutatásunkba 114 fő szülő-gyerek párost vontunk be. A mintavétel kényelmi jellege folytán a minta nem tekinthető a magyar népességre vonatkozóan reprezentatívnak. Kutatásunkban hólabda-mintavételt alkalmaztunk, így csak azok vehettek részt a vizsgálatban, akik kapcsolatban álltak az adatokat gyűjtő hallgatókkal, akik egyházi felsőoktatási intézmények hallgatói – azaz maguk is valószínűbben konzervatív családokból származnak. Elemzésünket a további kutatásaink során gazdagíthatja, ha az érték-, identitás-, nézetátadás transzgenerációs mintázatait a nemi különbségekre is figyelmet fordítva folytatjuk.

Szintén további kutatás és elemzés tárgya a szülői értékeknek a nemzeti identitáshoz kapcsolódó különféle szülői és második generációs nézetekkel való összefüggéseinek az egészséges és egységes modellben való értelmezése: az identitásnézetek (kötődő és glorifikáló) valamint az áldozatisággal kapcsolatos nézetek már az egyén szintjén is erősen összekapcsolódnak, s a diádikus viszonyokban is indokolt a hatásoknak az egymástól nem független kezelése.

A kutatás további korlátai közé tartozik, hogy a fiatal felnőttkorban számos, jelen kutatásban nem vizsgált tényező is összefüggésben lehet a résztvevők nemzeti identitásával és kollektív áldozati vélekedéseivel.

Mivel nem longitudinális, hanem keresztmetszeti kutatás, ezért ok-okozati összefüggésekre nem lehet következtetni, azaz csak feltételezhetjük, hogy az értékek kialakulása lehet-e hatással a nemzeti azonosulás kialakulására, vagy pedig fordítva.

Konklúzió

Kutatásunkban a szülők és fiatal felnőtt gyermekeik nemzeti azonosulásával és kollektív áldozati vélekedéseivel összefüggést mutató változókat tártuk fel. A szülők konzervációhoz kapcsolódó értékei összefüggést mutattak nemzeti azonosulásukkal és kollektív áldozati vélekedéseikkel, amelyek ezáltal mediálják az összefüggést a szülők értékei és a gyermekek nemzeti azonosulása és kollektív áldozati vélekedései között. A kollektív áldozati vélekedések transzgenerációs átadásának kutatása fontos tapasztalatok forrása a külső csoportokkal szembeni ellenségesség és kirekesztés csökkentését célzó beavatkozásoknak (BarTal és mtsai, 2009; Kővágó, 2020). Összességében láthatjuk, hogy az értékek átadásához hasonlóan szülők és gyermekeik között megfigyelhető a nemzeti azonosulásnak, illetve a kollektív áldozati vélekedéseknek a transzgenerációs átadása.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönöm a Pázmány Péter Katolikus Egyetem hallgatóinak az adatgyűjtésben nyújtott segítségért, külön köszönetet Antónyi Flórának, Juhász Viviennek, Vincze Virágnak, Les Liliánának és Tremmel Barbarának.

IRODALOM

Árvainé, Á. H. (2017). Társadalmi értékek versus ápolói értékek? Értékkutatások eredményeinek összefüggései. *Nővér*, 30(3), 35–41.

- Adwan, S. (2001). Schoolbooks in the making: From conflict to peace; A critical analysis of the new Palestinian textbooks for grades one and six. *Palestine-Israel Journal of Politics, Economics, and Culture*, 8(2), 57–69.
- Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. Jossey-Bass.
- Bar-Tal, D., & Antebi, D. (1992). Siege mentality in Israel. *International Journal of Intercultural Relations*, 16(3), 251–275.
- Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N., & Gundar, A. (2009). A sense of self-perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Review of the Red Cross*, 91(874), 229–258.
- Barni, D., Alfieri, S., Marta, E., & Rosnati, R. (2013). Overall and unique similarities between parents' values and adolescent or emerging adult children's values. *Journal of Adolescence*, 36(6), 1135–1141.
- Barni, D., Ranieri, S., Donato, S., Tagliabue, S., & Scabini, E. (2017). Personal and family sources of parents' socialization values: A multilevel study. *Avances en Psicología Latinoamericana*, 35(1), 9–22.
- Benedek, A. (2015). Egyéni értékek szerepe a CSR-központú vállalatirányításban. *Polgári Szemle*, 11(4–6), 94–103.
- Boehnke, K. (2001). Parent-offspring value transmission in a societal context: Suggestions for a utopian research design—with empirical underpinnings. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(2), 241–255.
- Bosson, J. K., Jurek, P., Vandello, J. A., Kosakowska-Berezecka, N., Olech, M., Besta, T., ... Žukauskienė, R. (2021). Psychometric Properties and correlates of precarious manhood beliefs in 62 nations. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 52(3), 231–258. <https://doi.org/10.1177/0022022121997997>.
- Cairns, E., Mallet, J., Lewis, C. A., & Wilson, R. (2003). Who are the victims. Self-assessed victimhood and the Northern Irish conflict. *NIO Research & Statistical Series: Report No. 7*.
- Cashmore, J. A., & Goodnow, J. J. (1985). *Agreement between generations: A two-process approach*. Child Development.
- Chaitin, J., & Steinberg, S. (2008). “You should know better”: Expressions of empathy and disregard among victims of massive social trauma. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 17(2), 197–226.
- Csepeli, Gy., & Örkény, A. (2017). *Nemzet és migráció*. Budapest: ELTE TáTK.
- Csepeli, Gy., Örkény, A., Székelyi, M., & Poór, J. (2004). Nemzeti identitás Magyarországon az ezredfordulón. In Kolosi, T., Tóth, I. Gy., & Vukovich, Gy. (szerk.), *Társadalmi riport 2004* (pp. 471–483). Budapest: TÁRKI.
- Cukur, C. S., De Guzman, M. R. T., & Carlo, G. (2004). Religiosity, values, and horizontal and vertical individualism—Collectivism: A study of Turkey, the United States, and the Philippines. *The Journal of Social Psychology*, 144(6), 613–634.
- Döring, A. K., Makarova, E., Herzog, W., & Bardi, A. (2017). Parent-child value similarity in families with young children: The predictive power of prosocial educational goals. *British Journal of Psychology*, 108(4), 737–756.
- Davidov, E., Schmidt, P., & Schwartz, S. H. (2008). Bringing values back in: The adequacy of the European Social Survey to measure values in 20 countries. *Public Opinion Quarterly*, 72(3), 420–445.
- DeGloma, T. (2009). Expanding trauma through space and time: Mapping the rhetorical strategies of trauma carrier groups. *Social Psychology Quarterly*, 72(2), 105–122.
- Dinas, E. (2014). Why does the apple fall far from the tree? How early political socialization prompts parent-child dissimilarity. *British Journal of Political Science*, 44(4), 827–852.
- Eisenberg, N., Wolchik, S. A., Goldberg, L., & Engel, I. (1992). Parental values, reinforcement, and young children's prosocial behavior: A longitudinal study. *The Journal of Genetic Psychology*, 153(1), 19–36.
- Fülöp, M., Ivaskevics, K., Varga, B. A., & Sebestyén, N. (2019). Rebound effect, fast adaptation to social change or cultural continuity among two generations of hungarians. *Acta de Investigación Psicológica*, 9(3), 79–89.

- Fülöp, É., Péley, B., & László, J. (2011). A történelmi pályához kapcsolódó érzelmek modellje magyar történelmi regényekben. *Pszichológia*, 31(1), 47–62.
- Friedlmeier, M., & Trommsdorff, G. (2011). Are mother–child similarities in value orientations related to mothers’ parenting? A comparative study of American and Romanian mothers and their adolescent children. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(6), 661–680.
- Goodman, Y. C., & Mizrahi, N. (2008). “The Holocaust does not belong to European Jews alone”: The differential use of memory techniques in Israeli high schools. *American Ethnologist*, 35(1), 95–114.
- Hammack, P. L. (2009). Exploring the reproduction of conflict through narrative: Israeli youth motivated to participate in a coexistence program. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 15(1), 49–74.
- Hitlin, S., Brown, J. S., & Elder, G. H., Jr. (2006). Racial self-categorization in adolescence: Multiracial development and social pathways. *Child Development*, 77(5), 1298–1308. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00935.x>.
- Hoge, D. R., Petrillo, G. H., & Smith, E. I. (1982). Transmission of religious and social values from parents to teenage children. *Journal of Marriage and the Family*, 569–580.
- Kóvágó, P. L. (2020). *A kollektív áldozati élmény összefüggése a kisebbségi csoportokkal szembeni ellenséges és támogató attitűdökkel*. PhD-disszertáció. PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola.
- Kansteiner, W. (2002). Finding meaning in memory: A methodological critique of collective memory studies. *History and Theory*, 41(2), 179–197.
- Kestenberg, J. S., & Brenner, I. (1996). *The last witness: The child survivor of the Holocaust*. American Psychiatric Association.
- Khalili, L. (2007). Heroic and tragic pasts: Mnemonic narratives in the Palestinian refugee camps 1. *Critical Sociology*, 33(4), 731–759.
- Knafo, A., & Schwartz, S. H. (2001). Value socialization in families of Israeli-born and Soviet-born adolescents in Israel. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(2), 213–228.
- László, J. (2005). *A történetek tudománya*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó.
- László, J. (2012). *Történelemtörténetek: Bevezetés a narratív szociálpszichológiába*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Liu, J. H., & Hilton, D. J. (2005). How the past weighs on the present: Social representations of history and their role in identity politics. *British Journal of Social Psychology*, 44(4), 537–556.
- Liu, J. H., & László, J. (2007). A narrative theory of history and identity. In *Social representations and identity* (pp. 85–107). New York: Palgrave Macmillan.
- Lomsky-Feder, E. (2004). The memorial ceremony in Israeli schools: Between the state and civil society. *British Journal of Sociology of Education*, 25(3), 291–305.
- Mészáros, N. Z. (2017). *A magyarság észlelt kollektív áldozati identitásának hatása az aktuális csoportközi viszonyokra*. PhD-disszertáció. PTE BTK Pszichológia Doktori Iskola.
- MacDonald, D. B. (2003). *Balkan Holocausts?: Serbian and Croatian victim centred propaganda and the war in Yugoslavia*. Manchester University Press.
- Magun, V., & Rudnev, M. (2012). Basic values of Russians and other Europeans: (According to the materials of surveys in 2008). *Problems of Economic Transition*, 54(10), 31–64.
- Makiya, K. (1999). On victims and victimhood: The Iraqi case. *Current History*, 98(625), 96–106.
- McAdams, D. P., & de St Aubin, E. D. (1998). *Generativity and adult development*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Noor, M., Vollhardt, J. R., Mari, S., & Nadler, A. (2017). The social psychology of collective victimhood. *European Journal of Social Psychology*, 47(2), 121–134.

- Olick, J. K., & Robbins, J. (1998). Social memory studies: From “collective memory” to the historical sociology of mnemonic practices. *Annual Review of Sociology*, 105–140.
- Páez, D., & Liu, J. H. (2010). Collective memory of conflict. In D. Bar-Tal (Ed.), *Intergroup conflicts and their resolution: A social psychological perspective*. Psychology Press: Frontiers of Social Psychology Series.
- Paez, D., Liu, J. H., Techio, E., Slawuta, P., Zlobina, A., & Cabecinhas, R. (2008). “Remembering” World War II and willingness to fight: Sociocultural factors in the social representation of historical warfare across 22 societies. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 39(4), 373–380.
- Pennekamp, S. F., Doosje, B., Zebel, S., & Fischer, A. H. (2007). The past and the pending: The antecedents and consequences of group-based anger in historically and currently disadvantaged groups. *Group Processes & Intergroup Relations*, 10(1), 41–55.
- Phinney, J. S., Ong, A., & Madden, T. (2000). Cultural values and intergenerational value discrepancies in immigrant and non-immigrant families. *Child Development*, 71(2), 528–539.
- Prioste, A., Narciso, I., Gonçalves, M. M., & Pereira, C. R. (2015). Family relationships and parenting practices: A pathway to adolescents’ collectivist and individualist values? *Journal of Child and Family Studies*, 24(11), 3258–3267.
- Psaltis, C., Carretero, M., & Čehajić-Clancy, S. (2017). *History education and conflict transformation: Social psychological theories, history teaching and reconciliation*. Springer Nature.
- Rimé, B., Bouchat, P., Klein, O., & Licata, L. (2015). When collective memories of victimhood fade: Generational evolution of intergroup attitudes and political aspirations in Belgium. *European Journal of Social Psychology*, 45(4), 515–532.
- Roccas, S., Klar, Y., & Liviatan, I. (2006). The paradox of group-based guilt: Modes of national identification, conflict vehemence, and reactions to the in-group’s moral violations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(4), 698–711.
- Roccas, S., Schwartz, S. H., & Amit, A. (2010). Personal value priorities and national identification. *Political Psychology*, 31(3), 393–419.
- Roest, A. M. C., Dubas, J. S., & Gerris, J. R. M. (2012). Children’s value orientations as they traverse adolescence and emerging adulthood: Alternative routes of parental transmission. *Family Science*, 3(1), 22–33.
- Rohan, M. J., & Zanna, M. P. (1996). Value transmission in families. In C. Seligman, J. M. Olson, & M. P. Zanna (Eds.), *The psychology of values: The Ontario symposium (Vol. 8, pp. 253–276)*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free press.
- Sagiv, L., & Roccas, S. (2017). What personal values are and what they are not: Taking a cross-cultural perspective. In *Values and behavior* (pp. 3–13). Cham: Springer.
- Sahdra, B., & Ross, M. (2007). Group identification and historical memory. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 33(3), 384–395.
- Scabini, E. (1995). *Psicologia sociale della famiglia: Sviluppo dei legami e trasformazioni sociali [Social psychology of the family: Development of the social bonds and transformations]*. Torino, Italy: Bollati Boringhieri.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In *Advances in experimental social psychology (Vol. 25, pp. 1–65)*. Academic Press.
- Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., ... Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), 663–688.

- Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., & Harris, M. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519–542.
- Smith, T. E. (1982). The case for parental transmission of educational goals: The importance of accurate offspring perceptions. *Journal of Marriage and the Family*, 661–674.
- Stern, P. C. (1995). Why do people sacrifice for their nations? *Political Psychology*, 217–235.
- Strobl, R. (2010). Becoming a victim. *International Handbook of Victimology*, 1, 3–23.
- Szabó, Zs. P., & László, J. (2014). A nemzettel való azonosulás magyar kérdőíve. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 69(2), 293–319.
- Szilágyi-Csüllög, M., Dancsik, A., & Kiss, O. (2021). „A divat egy korszak lenyomata” – a fenntartható divat fogyasztói elfogadása a COVID-19 járvány. *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, 18(03), 36–63.
- Szokolszky, Á. (2006). *Kutatómunka a pszichológiában: Gyakorlatok*. Budapest: Bölcsész Konzorcium. <https://mek.oszk.hu/04800/04897/04897.pdf>.
- Tóth, J., Vincze, O., & László, J. (2006). Történelmi elbeszélés és nemzeti identitás. Az Osztrák–Magyar Monarchia reprezentációja osztrák és magyar történelemkönyvekben. *Educatio*, 15(1), 174–182.
- Tam, K. P., Lee, S. L., Kim, Y. H., Li, Y., & Chao, M. M. (2012). Intersubjective model of value transmission: Parents using perceived norms as reference when socializing children. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 38(8), 1041–1052.
- Taylor, L. K., Štambuk, M., Biruški, D. Č., & O’Driscoll, D. (2020). Transgenerational transmission of collective victimhood through a developmental intergroup framework: The lasting power of group narratives of suffering. In J. R. Vollhardt (Ed.), *The social psychology of collective victimhood* (pp. 37–55). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190875190.003.0002>.
- Troll, L. E., & Bengtson, V. L. (1979). Generations in the family. In W. Burr, G. Nye, R. Hill, & I. Reiss (Eds.), *Contemporary theories about the family*. New York: Free Press.
- Turner, J. C. (1999). Some current issues in research on social identity and self-categorization theories. *Social Identity: Context, Commitment, Content*, 3(1), 6–34.
- Vecchione, M., Schwartz, S. H., Caprara, G. V., Schoen, H., Ciecuch, J., Silvester, J., ... Alessandri, G. (2014). Personal values and political activism: A cross-national study. *British Journal of Psychology*, 106(1), 84–106. <https://doi.org/10.1111/bjop.12067>.
- Vedder, P., Berry, J., Sabatier, C., & Sam, D. (2009). The intergenerational transmission of values in national and immigrant families: The role of Zeitgeist. *Journal of Youth and Adolescence*, 38(5), 642–653.
- Viano, E. C. (1989). Victimology today: Major issues in research and public policy. Crime and its victims. *International Research and Public Policies Issues*, 3–14.
- Volkan, V. D., Ast, G., & Greer, J. (2012). *Third Reich in the unconscious*. Routledge.
- Vollhardt, J. R. (2012). Collective victimization. In L. R. Tropp (Ed.), *Oxford handbook of intergroup conflict* (pp. 136–157). New York, NY: Oxford University Press.
- Vollhardt, J. R. (2013). “Crime against humanity” or “crime against Jews”? Acknowledgment in construals of the Holocaust and its importance for intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 69(1), 144–161.
- Vollhardt, J. R. (2020). Introduction to the social psychology of collective victimhood. In J. R. Vollhardt (Ed.), *The social psychology of collective victimhood* (pp. 1–31). New York: Oxford University Press.
- Vollhardt, J. R., & Bilali, R. (2015). The role of inclusive and exclusive victim consciousness in predicting intergroup attitudes: Findings from Rwanda, Burundi, and DRC. *Political Psychology*, 36(5), 489–506.
- Vollhardt, J. R., Nair, R., & Tropp, L. R. (2016). Inclusive victim consciousness predicts minority group members’ support for refugees and immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 46(6), 354–368.

- Whitbeck, L. B., & Gecas, V. (1988). Value attributions and value transmission between parents and children. *Journal of Marriage and the Family*, 829–840.
- Wohl, M. J., & Branscombe, N. R. (2008). Remembering historical victimization: Collective guilt for current ingroup transgressions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 94(6), 988–1006.
- Wohl, M. J., & Van Bavel, J. J. (2011). Is identifying with a historically victimized group good or bad for your health? Transgenerational post-traumatic stress and collective victimization. *European Journal of Social Psychology*, 41(7), 818–824.

The influence of parental value preferences on the transgenerational transmission of collective victim beliefs

Judith Gabriella Kengyel

Background and objectives: Based on previous research, collective victim beliefs are passed on between parents and their children. According to numerous studies, values are related to political preferences and national identity. The present study aimed to explore relationships between parental value preferences and children's collective victim beliefs. *Method:* Parent-child dyads ($N = 114$) participated the survey. As measurement tools, Hungarian National Identification Questionnaire, Collective Victimhood Questionnaire and Schwartz's Portrait Values Questionnaire were used. *Results:* According to our results, the values of parents are related not only to values of their children, but also to the attachment and glorification dimensions of national identity and collective victim beliefs of the parents, and also of their children. Our investigation confirmed the positive correlation between the values of parents and their children shown in previous studies. In the present research the strongest correlation with identity-related beliefs (exclusive victim beliefs and the perceived importance of victim consciousness, as well as the attachment and glorification dimensions of national identification) can be seen in the case of conservation-related values. *Conclusions:* According to our results, the value system of parents is in relation with the national identity-related beliefs of their children not in a direct way, but via the national identity-related beliefs and collective victim beliefs of parents. Thus, beliefs, related to the superiority of one's own group and also collective victim beliefs are related to parents' value preferences.

KEYWORDS

collective victimhood, national identification, values, transgenerational transmission

Open Access nyilatkozat. A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)

